

är 15 april (1970). Hanen kommer i allmänhet först, varvid honan anländer strax efter. Det har också hänt att honan har anlänt före hanen. Vid Asköviken har det visat sig att ankomsten är mycket spridd i tid, efter det att första individen har anlänt brukar det dröja upp till 3 veckor innan vikens alla revir är besatta.

Ungfågla flyger ut under en period från 20 juli och en vecka framåt. Under de första två veckorna är ungfågla kvar inom reviret och matas av sina föräldrar. Därefter ger de sig ut på strövtåg för att finna egna jaktmarker, den s k ungfågelspridningen. Det är under denna tid som bruna kärrhökar iakttages lite här och där i vårt landskap.

Nuvarande populationsstorlek.

Sammansällningen av resultatet från 1979-års brun kärrhöksinventering bygger på rapporter insända till Lrk. Dessa har kompletterats med uppgifter i efterhand. Detta leder till uppgifter om 21-22 häckande par, vilket stämmer väl överens med de närmast föregående åren. Rapporteringen är dock bristfällig mellan åren och ser man till rapporterna från de senaste åren och (se kommunvis fördelning), tror jag därför att det reella antalet ligger i närheten av 30 par. Jämför man resultatet med de tidigare inventeringarna kan man tycka att arten ökat starkt i vårt landskap. Visst har nya häcklokaler tillkommit men ökningen beror till största delen på en noggrannare eftersökning av bruna kärrhöken.

REFERENSER

- Andersson, G. & Larsson, A. 1971. Bruna kärrhöken i Sverige 1969. Vår Fågelvärld 30:99-105.
- Arnell, A. 1977-79. Förteckning över fåglar observerade i Hallstahammars kommun. 3 stenciler.
- Enemar, A. 1959. Bruna Kärrhöken i Sverige 1959. Vår Fågelvärld 18:42-49.
- Eriksson, U. 1977. Fågellokaler i Arboga kommun. Medd. från VOF 8(1977):53-60.
- Eriksson, U. 1979. Hjälmstrandens fåglar i Arboga kommun. Stencil.
- Flodérus, M. 1925. Bidrag till kännedom om fågellivet i Västmanland. Fauna och Flora 1925:48.
- Lrk-Västmanland. Arkiv över bruna kärrhöksobservationer i Västmanland. VOK 1965-1976. Förteckning över fåglar observerade vid Asköviken 1964-1975.
- VOK 1976-1980. Informationsblad. Stenciler 4 nr/år
- 7 stenciler.

Martin Green, Ringduvegatan 141, 72470 Västerås

HÄCKNING AV SVART RÖDSTJÄRT I FRÖVI

Jan-Erik Malmstigen och Erik Jansson

Inledning

Enligt SOFs förteckning Sveriges Fåglar (1980) anges den svarta rödstjärten som en sällsynt häckfågel vid bebyggelse i städer och samhällen i södra Sverige. I mellersta Sverige uppges den ha häckat på flera platser. En viss ökning tycks ha skett under 1970-talet och man kan anta att arten på lämpliga biotoper är vanligare än vad som anges i rapporterna.

Genom sitt arbete som nattvakt inom Frövifors industriområde i Frövi har Erik "Plur" Jansson haft goda möjligheter att kontrollera och följa den svarta rödstjärstens förekomst inom området. Den första häckningen konstaterades 1969 och t.o.m. 1980 har sammanlagt 8 häckningar konstaterats. De presenteras närmare i denna sammställning.

Utbredning och biotopval i Sverige

Det första fyndet i Sverige gjordes i Uppsala före 1835. Den första häckningen konstaterades i Lidköping i slutet av 1800-talet. Åren efter sekelskiftet tycks en kraftig invandring ha skett, sannolikt från Danmark (SOF, Sveriges Fåglar 1980).

I Västmanland gjordes den första iakttagelsen av svart rödstjärt i Surahammer år 1952 (VF 1973:226). Den första häckningen i landskapet gjordes så i Frövi 1969 och finns omnämnd i Vår Fågelvärld 1970:239. Utanför Frövi har i landskapet häckning endast rapporterats från Västerås höm 1973 (VF 1974:249) samt vid Surahammers Bruk åren 1978, 1979 och 1980.

I Sverige är industrianläggningar den dominerande biotopen medan på kontinenten häckning även förekommer i artens naturliga biotoper, klippranter. Endast två sådana häckningar är hittills kända från vårt land, båda från Hovs hallar i Skåne 1973-74 (SOF, Sveriges Fåglar, 1980).

Häckningsfynd Frövifors industriområde

Häckningarna är numrerade H 1 - H 8 och finns markerade på kattan, fig.1.

1968

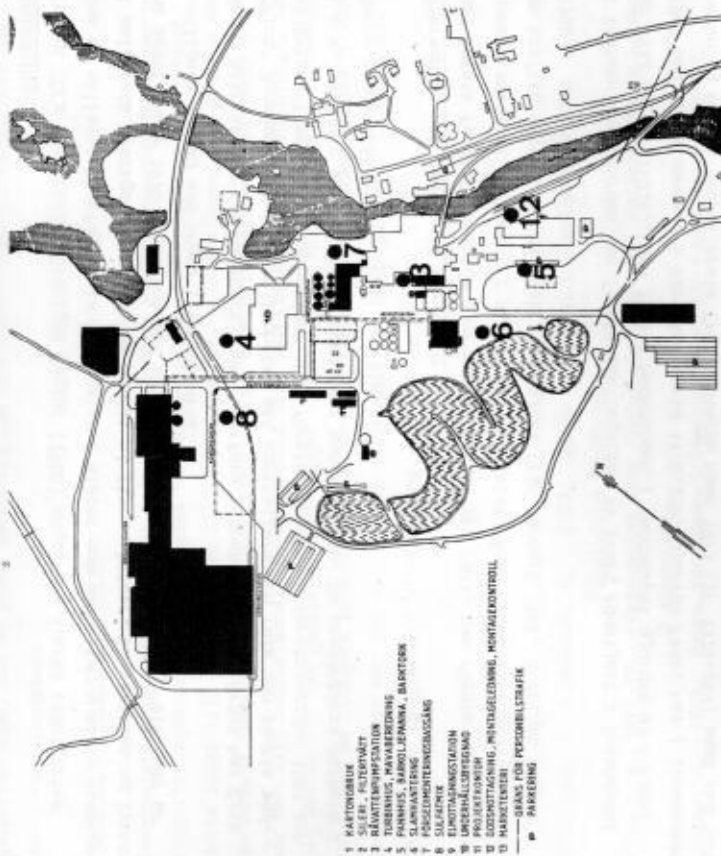
H.1: Den 20 juli 1969 upphittades en död ungfågel av svart rödstjärt under en stor pappersrulle inne i massmagasinet. Dessa rullar ställdes ut i juni 1968.

Ungfågeln måste alltså ha hamnat under rullen detta år. Den första häckningen skulle alltså ha ägt rum redan 1968 och inte 1969 som tidigare angivits.

1969

H 2: 1 par häckade inne i massmagasinet. Paret upptäcktes första gången den 1 maj och den 15 juni hittades boet, beläget relativt högt upp bakom ett rör inuti byggnaden. Paret fick ut två ungar som lämnade boet den 22 juni.

Den 4 juli är ett nytt bo påbörjat i andra änden av massmagasinet. Strax därefter

Figur 1. Häcklokaler (H 1 - H 8) av svart rödstjärt inom Frövifors industriområde.

förolyckades troligen honan då hanen under en tid sjunger mycket intensivt samtidigt som boplatserna kontrolleras mycket nog och oroligt. Någon hona sågs aldrig mera till och vid kontroll den 9 juli hade boet övergivits.

1977

H 3: Det dröjde sedan ända till 1977 tills nästa häckning påträffades. Hanen som ej var fullt utfärgad var ovanligt tystlåten. Boet, i ett hål i manteln runt en säpcistern, upptäcktes den 26 juni och innehöll då tre fullvuxna ungar (Fig. 2).

1979

H 4: Detta par häckade i ett rostfritt rör i ett mesafilter upplagt på marken (Fig. 3). Den 12 juni lämnade de tre ungar boet. En vecka senare sågs honan flyga in i det gamla boet med nytt bomaterial och i slutet av månaden innehöll boet 2 ägg. Samtidigt matades ungarerna från första kullen vilka hela tiden uppehöll sig i omgivningarna. Detta senare bo övergavs dock i början av juli när den intilliggande dumpersvägen började att trafikeras. Trafiken var mycket livlig, en dämpers körde förbi var 10:e minut dygnet runt, honan stod ut i två hela dygn innan den fann för gott att lämna boet.

H 5: Den 12 juni upptäcktes ett andra par häcka inuti ett träskjul vid betongstationen (Fig. 4). Boet låg inklämt under ett plåttak. De fyra ungarerna lämnade boet den 22 juni. Hanen som var fullt utfärgad hjälpte till med matningen.

1980

H 6: Häckning vid "fiberåtervinningen", utomhusnisch i en tegelvägg under ett plåttak. Boet upptäcktes i samband med matningen i vilken den gamla hanen deltog flitigt. Paret fick ut fyra ungar. En gammal hane förmodligen den som deltog i denna häckning sågs så sent som den 20 oktober.

H 7: Detta par häckade i "Lambergsskjulet" under taket mellan takstolarna, boet var väl synligt från marken. Den unga hanen sågs aldrig i boets närhet. Paret fick även här ut fyra ungar.

H 8: Denna häckning hittades vid "nya bygglatsen", boet beläget mellan två backer staplade på varandra. Honan observerades flyga in med mat. Ungarnas antal okänt.

Bo och bobygge

De bon som kontrollerats har samtliga hittats inuti rör och andra håligheter eller varit inklämda under t.ex ett plåttak. Gemensamt för många bon har varit att de varit exponerade för extrem solljus och det måste därför ha varit mycket varmt inuti boet. Som ett ytterligare exempel kan nämnas att såpan i cisternen (H 3) höll en temperatur av + 50° C.

Bonas läge över marken har varierat från lägst 1 meter (H 4) till högst 6-7 meter (H 2).

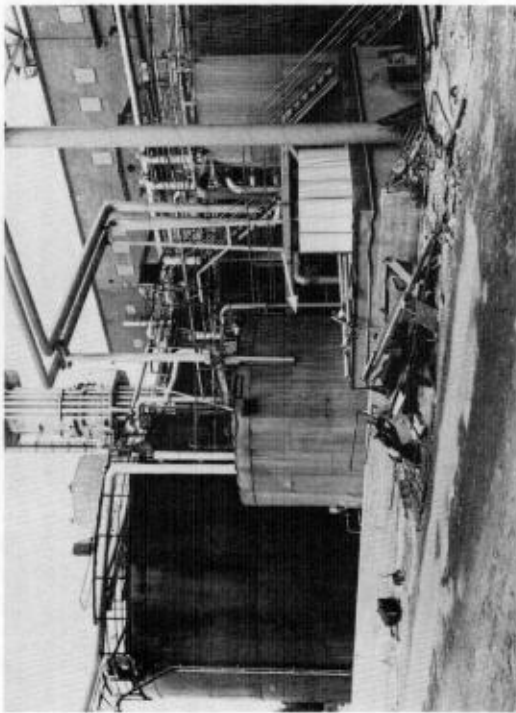
Hanen har aldrig observerats ta del i bobyggnaden. Boet som mycket påminner om den grå flugsnapparens har gräs och rötter som grundmaterial och är fodrat med hår och annat mjukt, t.ex trassel. Ett av bona (H 4) var kurriskt nog fodrat med glasull.

Födosök och matning

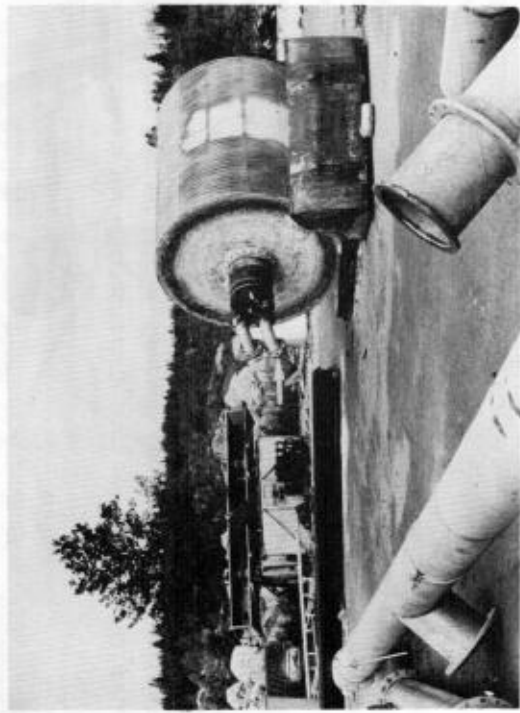
Födan hämtades under dagtid framför allt på marken, inuti byggnader ofta vid fönster där flugor och andra insekter gärna samlas. Under kvällar dras den i lik-

het med insekterna till ljusskenet från lampor som är tända.

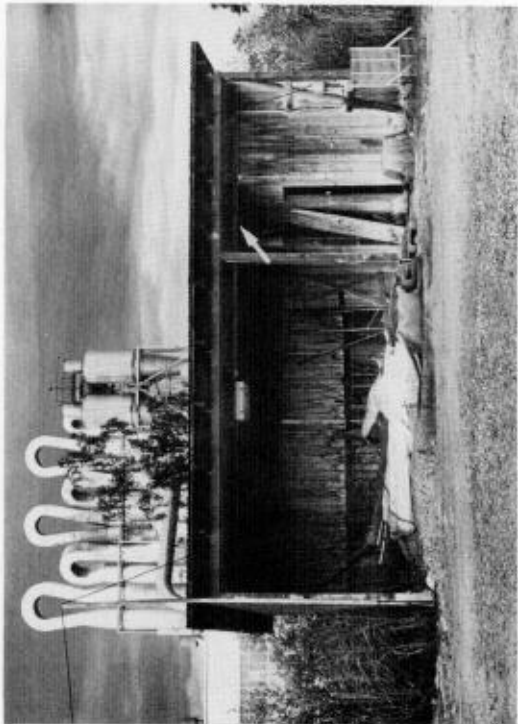
Litteraturen uppger ofta att hanen aldrig deltar i ungarnas matning. Vad gäller de svarta rödstjärtarna i Frövi så är detta tydligen riktigt beträffande de unga hanarna. Däremot har det visat sig att de gamla hanarna deltar i matningen lika flitigt som honan.

Figur 2. Häckning av svart rödstjärt vid pilen i ett hål i såpolsternens mantel (H 3).

Figur 3. Häckning av svart rödstjärt inuti röret vid pilen (H 4).

Figur 4. Häckning av svart rödstjärt, under plåttaket vid pilspetsen (H 5).

Figur 5. Honan i det häckande paret H 6.

HJÄLPUTFODRING AV ROVFÅGLAR

Anders Svahnberg

Inledning.

Vinterutfodringen av örnar i Sverige är av gammalt datum, men som naturvårdsinsats har den inte lika många år på nacken och det av naturliga skal. Naturvården i Sverige sköt fart först i början av 1960-talet. Det var ju då som anrikningen av miljögifter i näringskedjorna blev allmänt känd som ett allvarligt miljöproblem. Bland de organismer som drabbades var havsörn och i viss mån kungsörn.

För att minska giftbelastningen hos våra örnar startade naturvårdare/ornitologer m.fl. vinterutfodring med åtel. Omkring 1971 fick örnutfodringen i Sverige två kickar framåt: SNF startade "Projekt havsörn" och i Västsverige bildades en aktionsgrupp med namnet ÖRN-72. Antalet örnätlar i landet har hela tiden ökat stadigt och är nu över 100 stycken.

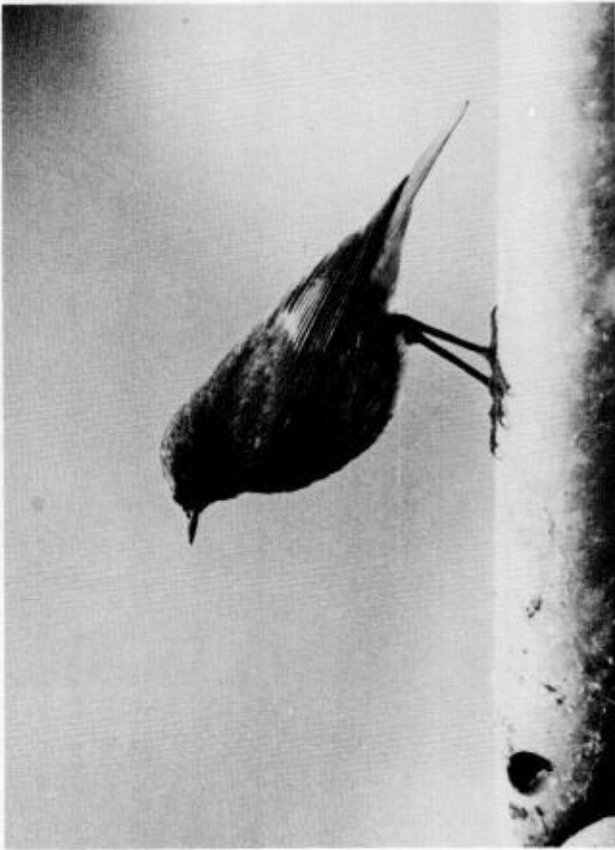
ÖRN-72.

För att stödja och öka örnätlingsverksamheten i Västsverige bildades som sagt ÖRN-72. Antalet organiserade åtlar har ökat stadigt och var den senaste säsongen 1980-81, 35 st. Över 62 ton foder lades ut.

Verksamheten stöds ekonomiskt av bl.a. WWF, Jägarförbundet, Alvins fond samt en mängd små bidragsgivare. Vidare sker försäljning av vykort, dekalier m.m.

Örnutfodringen i Västanland.

Tillfälliga åtlar har förekommit sedan långt tillbaka och förekommer ännu men dessa är främst ägnade för fotografering och kommer inte att beröras mer här. Först i slutet på 1960-talet startades kontinuerlig utfodring i vårt landskap. Antalet åtlar har sedan mitten av 1970-talet varierat mellan 4-6 st. Under utfodringssäsongen som gick, 1980-81, var endast 3 åtlar igång i landskapet, där till alla belägna i landskapets östra delar. En av dessa åtlar har varit igång sedan 1975 och de andra två sedan 1977 och -78. Min bedömning är att det är för få åtlar igång i landskapet. De tre åtlarna belägna i Västanland knöts under året till ÖRN-72. För att på ett vettigt sätt kunna organisera arbetet med dessa från övriga ÖRN-72 avsides belägna åtlar, bildades en lokalavdelning, ÖRN-72 Mellansverige (ÖRN-72 Ms). Verksamhetsområdet omfattar förutom Västanland även Närke, Uppland och Sörmland.

Figur 6. Gammal hane, antydan till silvergrå hjässa dvs ännu ej fullt utfärgad. Deltog i häckning H 6. Samtliga foton: Erik "Plur" Jansson

Sången

Henen sjunger intensivast vid inledningen av häckningen och hörs då och då även mitt på dagen. Annars sjunger den som bäst under natten i synnerhet mellan kl. 01.30 - 04.30 med ett avbrott under dygnets mörkaste del kring midnatt.

Avslutning

Det tycks som om den svarta rüdötjärten nu etablerat sig ordentligt inom Frövifors industriområde med sammanlagt fem häckningar de senaste två åren 1979-80. Kanske kan det vara idé att söka efter arten i flera av våra industriområden i landskapet. Men tyvärr är ju de områden som kan bli aktuella ofta avspärrade för obehöriga. Och det är ju inte alla förummade att få röra sig fritt som nattvakten Erik "Plur" Jansson i Frövi.

Jan-Erik Malmstigen, Skomakargatan 6, 71040 Frövi
Erik Jansson, Frövialsgatan 11 E, 71040 Frövi